

UNA OPINIÓ COMPARTIDA SOBRE EL PATRIMONI HISTÒRIC MUNICIPAL VILANOVI*

Ferran Sanz Lou
Xavier Sorní Esteva

Vilanova i la Geltrú disposa d'elements culturals (carnaval, entremesos, gastronomia, excursionisme, col·leccionisme, etc.) prou arrelats, propis i rellevants per afirmar que la població té una identitat cultural ben sòlida i definida i de caràcter participatiu. Disposa, a més, de bon nombre d'entitats que ultra aglutinar i satisfer llurs inquietuds d'acord amb els objectius estatuaris, ajuden a consolidar i garantir tots aquests elements culturals. La Talaia o la Penya Filatèlica en són un excel·lent exemple.

Certament, arreu hi ha problemes, ara econòmics, ara per malentesos, ara a causa de criteris contraposats. Tot això, però, en el fons, no és més que vida cultural.

Hi ha però una vessant molt concreta i complexa que preocupa especialment: el patrimoni històric del Comú de la població, és a dir, tot allò de caràcter històric i artístic (en endavant, per obviar només històric) que no pertany a persones, entitats i associacions privades i que sent de tots el vilanovino-geltrunencs és regit pels representants de la població.

És fàcil constatar que aquest patrimoni històric local està mereixent i ha merescut molta atenció per part de l'actual i dels darrers governs municipals. Això lloa llur actuació, independentment dels seus criteris i de la seva manera de fer. El resultat és que la situació ha canviat força d'uns quinze anys ençà. En alguns aspectes s'ha avançat molt. La dotació de personal ha augmentat substancialment, s'han modernitzat alguns serveis, actualment s'han iniciat notables obres d'infraestructura...

La situació, però, a parer, no és satisfactòria. Ha preocupat i preocupa molt l'organigrama, també molt la infraestructura, però molt poc la raó de ser i finalitat de cada element patrimonial, la qual cosa ha fet que es mantingués una situació realment greu.

En el fons, tot se centra en cinc elements fàcilment definibles genèricament: els museus, les biblioteques, els arxius, els centres d'investigació i divulgació històrica i les produccions històriques. A grans trets, la situació actual és la següent pel que fa a cadascun d'aquests elements:

* La primera versió del text que es publica fou redactada l'agost-setembre de 1992 sense mires de publicació. Resumit i adaptat, veu la llum ara amb vocació d'aportació positiva al debat que vol obrir el Regidor de Serveis Personals de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú ("Diari de Vilanova", 8-IV-1994, pàg. 10).

- Museus

Són només dos els museus, el museu de la Biblioteca-Museu Balaguer i el Museu del Ferrocarril, tots dos dins l'ens anomenat Organisme Autònom Biblioteca-Museu V. Balaguer.

El Museu del Ferrocarril pel seu caràcter marcadament monogràfic no té, perquè no els pot tenir, problemes d'identitat, sí, en canvi, en pot tenir, i en té, d'econòmics i de gestió.

El museu de la Biblioteca-Museu Balaguer, amb més de cent anys d'existència i riquíssim en materials, és un calaix de sastre integrat pel llegat fundacional de Víctor Balaguer, llegats posteriors, alguns importantíssims, dipòsits, donacions modestes i incorporacions obligades com ara els materials arqueològics d'Adarró. Aquest museu, que té com a raó de ser bàsica el llegat fundacional i els primers llegats de l'entorn de Víctor Balaguer, està totalment ofegat i desbordat, sense cap política definida, sense saber què ha de mostrar i havent perdut la identitat. Bona part dels seus materials són encara per catalogar. A més, l'extraordinària riquesa del seus fons contrasta amb l'escàs nombre de visitants. És un museu minimitzat, ple de tòpics i sense orientació ni finalitat científica. Ha vingut fent de museu històric local, la qual cosa és en gran part responsable de l'actual ofegament.

- Biblioteques

Només dues, la biblioteca de la Biblioteca-Museu Balaguer i la Biblioteca Víctor Balaguer.

La primera és bàsicament la biblioteca de Víctor Balaguer i Cirera, una biblioteca extraordinàriament rica en fons del segle XIX i valuosíssima i bastant especialitzada (Corona d'Aragó, Ultramar, literatura del segle XIX, etc.). És un biblioteca per a investigadors i en el seu conjunt una peça de museu. Li manca, per a fins d'investigació, actualització i difusió. Està extraordinàriament infrautilitzada, malgrat que darrerament sembla que hagi augmentat el nombre de consultes.

La segona biblioteca, de cultura general, no solament és l'única, sinó que en certa manera ha vingut suplint la mancança d'aules d'estudi. Ha tingut de fer, a més de sala de lectura, de biblioteca d'historiadors locals, suplint la mancança d'una biblioteca annexa a l'arxiu històric i documental. Ha estat i és una biblioteca d'alt rendiment, arribant en certs moments, fins i tot, al col·lapse.

- Arxius

D'arxius, reconeguts com a tals, deixant a banda, per exemple, el de la Masia Cabanyes, només dos, l'Arxiu Fotogràfic Municipal i l'Arxiu Històric Municipal.

L'Arxiu Fotogràfic està pràcticament oblidat, ha perdut la continuïtat i és de molt difícil accés per l'investigador privat. Sorprenentment, no està integrat a l'Arxiu Històric Municipal.

Pel que fa a l'Arxiu Històric, les expectatives són certament encoratjadores, però el cas és que avui per avui és només consultable parcialment i en un lloc on queda difusa la seva personalitat, sent realment molts pocs els historiadors que hi acudeixen.

- Centres d'investigació i divulgació històrica

No n'hi ha cap. Malgrat l'existència d'un Centre d'Estudis, la seva identitat està confusa, exclòs de qualsevol organigrama i legalment inexistent, i, com a conseqüència, tots els seus antics membres escampats. Cal dir però, que avortat de fet el Centre d'Estudis, l'Institut d'Estudis Penedesencs, entitat no pròpiament vilanovina i de caràcter privat, ha permès mantenir relació entre els historiadors.

- Produccions històriques

Les investigacions històriques sorgides o referents al patrimoni històric municipal són gairebé nul·les.

Una situació com aquesta, que no és excusable per problemes econòmics, ni imputable al personal tècnic o subaltern, en una població de gairebé cinquanta mil habitants i amb elements històrics i patrimonials d'importància inqüestionable, deixa molt que desitjar i no satisfà les inquietuds de bastants vilanovins, ni permet que "lo vilanoví" pugui ser conegut i valorat en el país, amb l'agreujant, que no hi ha estructures amb capacitat de donar resposta apropiada a requeriments històrics externs. Tant políticament com intel·lectual, aquest panorama obliga a redreçar la situació actual amb tot un seguit d'actuacions, les quals només podran tenir eficàcia analitzant la naturalesa del problema i en particular com s'ha pogut arribar a l'estat actual.

Es convindrà que actualment, i des de fa més de cent anys, l'eix cultural vilanoví en la seva vessant històrica i patrimonial és la Biblioteca-Museu Balaguer, una institució marcada des de fa molts anys per greus problemes econòmics i per una rendibilitat cultural excessivament baixa en relació amb el que realment podria oferir tenint en compte la vàlua i la naturalesa dels seus fons. El nombre de visites anuals al museu, de consultes a la biblioteca, d'assistents als actes que organitza i d'estudis fruit dels seus fons, és tan baix que ha d'obligar forçosament a analitzar què ofereix la institució, a qui ho ofereix i, en darrer terme, si la raó de ser la institució es correspon amb la realitat.

Agradi o no, la Biblioteca-Museu Balaguer, per molt vilanovina que es vulgui tenir, pel que fa als seus fons, de vilanovina, proporcionalment, en té molt poc. El més valuós és, per una banda, molt aliè a un patrimoni històric genuïnament vilanoví, i, per l'altra, té un interès que ultrapassa de bon tros el marc local. Només cal observar la naturalesa del riquíssim llegat fundacional i la dels principals llegats posteriors.

Amb aquests fons, encara que també hi ha materials pròpiament vilanovins (actualment difusos i perduts en mig de tanta abundància), no sembla que puguin plantejar-se dubtes de què ha d'oferir la Biblioteca-Museu Balaguer. Per contra, la Institució, com a tal, està embarrancada i sense timó.

Les causes, una distorsió conceptual de la identitat i la naturalesa de la Institució, originada per manca de criteris culturals i línies polítiques desviades, pròpies d'altres temps, però amb la suficient força com per anar viciant les actuacions posteriors.

El més problemàtic, però, en el context cultural global d'influència directa per part de l'Ajuntament, no és que la Biblioteca-Museu Balaguer no doni de sí el deus dit, sinó que hagi estat i continuï sent l'eix de la cultura patrimonial vilanovina, portant com a resultat la problemàtica exposada.

Quan fa poc més d'un segle, Vilanova i la Geltrú, atesa la seva situació cultural, socio-econòmica i demogràfica, podia plantejar-se la possibilitat de crear, enduta pel moviment de l'època, un museu històric municipal, tingué lloc la donació a Vilanova i la Geltrú, per part de Víctor Balaguer, de la Biblioteca-Museu que porta el seu nom. Aquest esdeveniment, en principi tant positiu, fou a la vegada, donada la seva magnitud, un element distorsionador de la natural trajectòria cultural de la població. A partir d'aquell moment, iniciatives històriques pròpiament locals i fins i tot intel·lectuals quedarien forçosament minimitzades o estèrils davant el potencial i magnitud de la institució balagueriana, d'abast moltíssim més enllà del merament vilanoví. L'Ajuntament ja començà malament dipositant els pergamins de l'arxiu municipal a la Institució.

Deixant de banda la història antiga, quan l'any 1947, després d'un període que la Fundació Biblioteca-Museu Balaguer quedà incorporada a l'Estat, adquirí de nou caràcter privat amb control municipal, era un bon moment per definir la política de la Institució, per conferir-li una identitat cultural i científica que permetés rendabilitzar-la tot impulsant-la cap en fora. Però això no fou així. També era un bon moment perquè un cop definida aquesta política de la Institució, fruit de la naturalesa dels seus fons, es plantegés la conveniència de formar un museu històric municipal. Certament, aquest projecte de museu fou concebut, però començant a complicar i a desvirtuar la raó de ser de cada cosa. L'Ajuntament, l'any 1950, disposava en propietat del castell de la Geltrú, un bon lloc pel nou museu, però enlloc de conferir-li una entitat pròpia ben definida i projectada, s'optà per cedir el castell, en ús, a la Fundació Biblioteca-Museu Balaguer, tot renunciant a un museu municipal independent i deixant que la Biblioteca-Museu Balaguer diluís la realitat en la seva ja prou difusa identitat. El plantejament sembla simple, anar engruixint la Fundació sense cap justificació cultural ni científica i amb una manca total de perspectiva històrica. Es tan significatiu com obscur el "claro está" del següent text aparegut en el "Villanueva y Geltrú" del 5 de febrer de 1949 (pàg. 1):

"... en donde (el castell de la Geltrú) se proyecta la instalación de un Museo de historia y etnología local, así como las colecciones de arqueología y artes populares e industriales, que dado su carácter heterogéneo no tienen cabida dentro del edificio del Museu actual, cuyas salas se destinarán unicamente a Museo de pintura y bellas artes. Todo ello, junto con el Archivo local también en proyecto, va a realizarse, claro está, dentro el marco de la Fundación Balaguer, la cual de esta manera podrá convertirse en eje cultural de Villanueva".

Aquest plantejament no té cap justificació de caràcter cultural, més aviat sembla fruit de la comoditat i del control polític, això sí, justificable cara en fora argumentant la conveniència que un sol funcionari es fes càrrec de tot. Pobre funcionari!

No estarà de més dir que el projectat museu històric sota les directrius de la Biblioteca-Museu Balaguer no es materialitzà mai, al menys com a tal, i pel que fa a l'arxiu municipal tot quedà en foc d'encenalls. Un gran fracàs de la Biblioteca-Museu Balaguer, fruit d'una fracassada política, però que serví per desviar encara més la Institució de la seva raó de ser.

En aquell context, i també en qualsevol altre, si es pretenia forjar a redós de la institució balagueriana un ambient i unes iniciatives que donessin un sentit més enllà d'aglomerat magatzem, calia impulsar la formació de grups que revifessin i recollissin fruits culturals d'aquell heterogeni patrimoni. Això ni tan sols es plantejà, però aviat es formà un grup d'estudiosos que vingueren a encobrir aquella manca de previsió: el Centre d'Estudis.

La formació del Centre d'Estudis no obeí a cap iniciativa municipal, ni tampoc de la Biblioteca-Museu Balaguer (malgrat ser privada, amb un fort control municipal, és a dir, polític), sinó a la d'uns pocs vilanovins, aplegats en el Foment Vilanoví, que impulsats pel traç de l'Assemblea d'Estudiosos de Martorell (1950), decidiren conformar un grup d'estudiosos, les mires dels quals no ultrapassaven el marc de la comarca i tendien a realitzar i impulsar estudis, sobretot històrics, de caràcter vilanoví.

Cal tenir present la peculiar situació política del moment en contraposició als neguits d'aquells estudiosos, per comprendre que en una entitat com el Foment Vilanoví era inviable la consolidació d'un centre d'estudis. La solució no la va donar directament l'Ajuntament, sinó a través d'una institució privada, la Biblioteca-Museu Balaguer, amb el seu enorme afany monopolitzador impulsat pel propi Ajuntament.

No és casual que la incorporació del Centre d'Estudis a la Biblioteca-Museu Balaguer obrís un període, que es perllongà fins ben entrats els anys 60, d'importants assoliments de la Biblioteca-Museu Balaguer: la Institució comença a enriquir-se amb els materials provinents d'Adarró, reapareix el Butlletí de la Biblioteca-Museu Balaguer, és l'època en què la Institució torna a rebre, després de molts anys, llegats d'enorme importància... Darrera de tot això hi havia el Centre d'Estudis, un centre d'estudis de caràcter local i comarcal en el fons aliè a allò que en essència tenia de ser la institució que l'aixoplugava i, per tant, contribuint també, inconscientment, a la desnaturalització de la B.-M. B.

L'any 1965 té lloc a Vilanova i la Geltrú un important esdeveniment, la formació de la Biblioteca Víctor Balaguer (un nom, per cert, molt imaginatiu!), ubicada al carrer Sant Gervasi, núm. 45. La seva creació era totalment necessària per poder satisfer les necessitats culturals més elementals de la població, les quals, lògicament, la biblioteca de la institució balagueriana, atesa la naturalesa dels seus fons, no podia atendre. Naturalment, l'element monopolitzador de la cultura vilanovina no se'n va estar d'assimilar la nova biblioteca. Una vegada més la Fundació

s'apoderava d'un element cultural que ben bé podia ser estrictament municipal. Aviat, un sol funcionari es veuria obligat a tenir al seu càrrec el museu i la biblioteca de la B.-M. B., l'Arxiu Municipal, mig abandonat, i la nova biblioteca. Val a dir que en aquestes circumstàncies poc de positiu es podia esperar.

A partir d'aquelles dates la institució balagueriana començà a entrar gradualment en una etapa caracteritzada per l'apatia, la inoperància i l'ofegament econòmic, situació que es perllongà fins la conversió de "privada" a pública. Val a dir que en aquesta llarga etapa únicament la Biblioteca Víctor Balaguer tenia una justificació de restar oberta, gràcies sobretot als estudiants, que l'empraven de sala d'estudi, i als que anaven a llegir el diari (ho deia tothom!).

Dins d'aquesta etapa, l'any 1981, té lloc un sobtat esdeveniment que commocionà tota la població de Vilanova i molt en particular a tots els elements i estaments vinculats amb la Biblioteca-Museu Balaguer: el Robatori. Deixant de banda consideracions de caire legal, penal i ètic, aquest robatori despertà la Institució, obligant-la a adoptar mesures que ja feia anys que haguessin hagut d'estar preses i que no ho estaven per la inèrcia i desorientació del Patronat, un patronat acostumat a seguir directrius, a veure la Institució com un eix vertebrador i aglutinador del patrimoni i del cultisme local i com un sac de problemes econòmics. Es prengueren mesures de seguretat i, en mig de la febre de la convalescència, es començà a prendre consciència de la realitat de la Biblioteca-Museu Balaguer i dels seus afegitons culturals, però, de nou, sense arribar a l'arrel del problema. Tenen lloc un seguit d'actuacions, no masses, però de certa rellevància. Es decideix que la institució, abans dirigida per un sol funcionari, estigui regida per dos, es milloren les instal·lacions de la sala de lectura de la Biblioteca, s'inicia un període de freqüents exposicions, neixen ambiciosos projectes de remodelació del Museu i es prepara i se celebra el primer centenari de la Institució. Aquest ventall d'iniciatives i activitats, tan aplaudibles sobre el paper, ben analitzades representen el fracàs total i la pèrdua de timó des del punt de vista cultural i científic.

No era suficient ocupar-se només de la infraestructura, havent-hi un problema genèric tant o més seriós i una gairebé nul·la demanda per part de la població de consultar els fons. Aquests problema, que ni tan sols es va plantejar, tenia una formulació molt simple: què era i perquè servia la Institució? A més, en aquells moments, l'afany, per motius conjunturals, no culturals, era potenciar, envers no se sap on, el Museu.

La divisió fàctica de la Institució en museu i biblioteca, explicitada en la conveniència de dos directors, ve a ser la màxima expressió de la pèrdua total d'identitat d'una institució que per contingut i per oferta cultural només era i és contemplable de forma unitària. Aquest error obligaria que al cap d'un temps, quan la Institució passà de "privada" a municipal, a introduir la figura d'un gerent, amb molt poques accions de gerència i suplint la manca de direcció. No estarà de més advertir que la necessitat de justificar aquesta gerència fou segurament un dels factors que propicià un aglomerat d'estructures culturals sense cap mena de relació en el que seria l'Organisme Autònom Municipal Biblioteca-Museu V. Balaguer (es pensà en la figura d'un gerent abans de determinar les seves ingerències).

Respecte a les exposicions d'aquest període només cal dir que d'interès vilanoví ben poc i que d'interès per l'època i el patrimoni de Víctor Balaguer cap, això sí, omplien el buit físic deixat pel dipòsit del Museu del Prado, el qual tradicionalment, al menys a partir del robatori, ha fet més nosa que servei (no seria cap pèrdua lamentable retornar l'actual dipòsit del Prado, que és al cap i a la fi el que inutilitza les millors sales de la Institució).

Pel que fa a l'ambiciós projecte de remodelació del museu, només cal recordar com era i veure com és ara. Per sort, ben poc ha canviat.

La commemoració del centenari de la fundació de la institució Biblioteca-Museu Balaguer (1984) podia haver estat una excel·lent ocasió per a una anàlisi del que havia ofert, estava oferint i tenia d'oferir la Institució des del prisma cultural i científic. Aquesta ocasió fou totalment desaproveitada. Pel que fa a la celebració en sí, no fou cap èxit. La Fundació, que l'any 1984 no fou capaç de fer gairebé més que un acte lúdic als il·luminats jardins de la Institució, l'any següent organitzà activitats per donar relleu a l'efemèrides seguint la trajectòria ben intencionada però desviada de sempre. Científicament, només el Centre d'Estudis, tot i amb les seves imposades limitacions per part del Patronat, fou capaç de fer quelcom a l'alçada de l'efemèrides.

Mentres tant, el castell de la Geltrú, on es podien contemplar algunes de les restes arqueològiques d'Adarró i que feia encara de possible embrió del necessari museu històric municipal, quedava desmantellat irreversiblement a causa d'una exposició ben reversible "Ardhara. Mostra d'Art del Penedès".

Mentres tant també, el Centre d'Estudis, l'únic element cultural del poble implicat que bé podia donar parer i orientar sobre els requeriments culturals, sobretot patrimonials, no trobava qui se l'escoltés. El Patronat de la Biblioteca-Museu Balaguer, ja s'havia allunyat molt de plantejaments científics, i, a més, es trobava ofegat econòmicament i enfrontat en disquisicions polític-administratives, tot propiciat per l'Ajuntament que cercava una sortida a la Institució i la recuperació del seu control.

El pas de "privada" a pública obrí l'expectativa d'un replantejament, no solament de la identitat i finalitat de la Institució, sinó també dels demés elements culturals de caràcter municipal. El replantejament ja es va dur a terme, però amb el vicis heretats i sense considerar la raó de ser de cada cosa.

En aquell moment, una anàlisi de la situació global de la vessant històrica i patrimonial d'influència directa de l'Ajuntament, tenint en compte com a punt de partida tot el que es disposava, el que es requeria i el que s'oferia, hagués posat de manifest mancances i defectes en diversos aspectes. S'hagués observat:

- que la Biblioteca-Museu Balaguer no tenia objectius clars, per la qual cosa totes les accions dels funcionaris no podien ser més que tentines. Això obligava a una reflexió de caràcter cultural per definir què era el que en un futur convenia i podia donar de sí la Institució.

- que hi havia una indiferència de la població en general envers la Biblioteca-Museu Balaguer, circumstància fàcilment observable considerant l'escàs nombre de visites al museu i de consultes a la biblioteca. També, veient que els fons no eren gens aprofitats vers l'estudi i que la Institució no rebia donacions.

- que els fons de la Biblioteca-Museu Balaguer ultrapassaven la capacitat d'emmagatzement, malmetent-se part dels materials.

- que calia tenir molt clar quins eren els fons i els bens de la Fundació a fi que si es determinaven canvis estructurals s'evités, per exemple, que part del fons de la Biblioteca-Museu Balaguer quedessin segrestats fora de la Institució.

- que les escasses i discutibles iniciatives culturals sorgien únicament dels funcionaris. Aquests es veien obligats a anar més enllà de la direcció tècnica per assumir directrius a nivell de regiment d'Institució i que si bé no els hi corresponien els hi eren del tot necessàries, fins i tot, per justificar el seu quefer.

- que la Biblioteca-Museu Balaguer era excessivament desconeguda a fora de Vilanova, tot i que, molt significativament, deixant de banda les visites escolars, eren més quantioses les visites i consultes de forans que les dels vilanovins.

- que l'element motor de la cultura vilanovina durant molts anys havia estat el Centre d'Estudis, que aquest era l'únic col·lectiu amb aptitud per poder tenir una visió de la realitat cultural capaç de donar solucions i perspectiva amb coneixement de causa, que es trobava en una situació crítica i que el motiu d'aquesta era bàsicament una indiferència i manca de sensibilitat d'un Patronat desorientat i potser massa preocupat de si mateix. Aquesta posició del Patronat envers el Centre d'Estudis era certament curiosa, puix part del Patronat era "estudiós", és a dir, del Centre d'Estudis.

- que la causa del desgavell havia estat una tendència política monopolitzadora i que calia erradicar els vicis que aquesta havia originat.

- que s'imposava un plantejament de futur basat en criteris culturals i científics, ja que aquests eren els que justificaven la raó de ser dels elements en qüestió.

- que era obligat recórrer a elements culturalment representatius de la producció històrica i d'aprofitament patrimonial perquè bé podien perfilar unes bases sobre les quals aixecar la política cultural.

- que la situació a la qual es volia donar sortida, estava originada en gran part per haver anat embrancant la Biblioteca-Museu Balaguer amb elements aliens a la seva raó de ser, originant que problemes econòmics puntuals repercutissin en el funcionament general i un greu confusionisme en quant a gestió i competències.

- que bona part dels problemes naixien per no disposar d'un museu municipal.

Tot això, vista la realitat actual, va passar per alt, i el resultat és tota la problemàtica plantejada al principi. El pas de la Biblioteca-Museu Balaguer de "privada" a municipal, esdeveniment que no tenia perquè tenir massa repercussió, originà la creació d'una estructura monstruosa que només podia respondre a plantejaments de comoditat política molt a l'estil de la dictadura franquista.

En lloc de mirar d'atorgar a la Biblioteca-Museu Balaguer una identitat cultural i científica sense els entorpiments de tot allò que li era aliè, tot els esforços se n'anaren en conformar una ambiciosa estructura anomenada Organisme Autònom Municipal Biblioteca-Museu Víctor Balaguer, una mena de calaix de sastre que venia encara a engrandir tots els problemes plantejats i a afegir-ne uns quants més. La macroestructura, per una banda, mantenia l'entrellaç que ja hi havia entre la

Biblioteca-Museu Balaguer, el castell de la Geltrú i la Biblioteca Víctor Balaguer, i, per l'altra, s'estenia pel Teatre Principal i la Masia Cabanyes, predisposant-se, a més, a anar absorbint-ho tot.

Tot això fou, sorprenentment, concebut i realitzat escudant-se amb el compliment de la voluntat de Víctor Balaguer (només cal veure els estatuts), la qual cosa obliga a plantejar-se si la lectura va ser molt superficial i apriorística dels propòsits de Víctor Balaguer, o bé, si es va mal interpretar expressament per adaptar la història als propòsits.

En el procés de transformació, a banda que no es resolía res de fonamental, es cometeren tres errors importants, un, per descurt, molt favorable, el no considerar, en principi, l'Arxiu Municipal dins la macroestructura, i els dos restants, segurament amb intencionalitat, negativíssims, la manca de consideració del Centre d'Estudis de la Biblioteca-Museu Balaguer i del cos d'Adjunts-Protectors de la Fundació Biblioteca-Museu Balaguer.

Respecte al Centre d'Estudis, en el moment que es plantejà la reconversió de la Fundació en un organisme autònom municipal hi havia tres possibilitats:

- extingir-lo declaradament, amb el consentiment dels seus gairebé tres-cents membres, del Patronat, i, sobretot, del cos d'Adjunts-Protectors (l'estament que havia aprovat els estatuts pels quals es regia en aquells moments el Centre d'Estudis).

- readaptar-lo totalment o parcial, amb les mateixes finalitats o d'altres, ampliant-li funcions o reduint-les-hi, a la nova estructura.

- conferir obertament als seus membres la possibilitat d'independitzar-se totalment del nou organisme, bé per adquirir entitat jurídica pròpia, bé per passar a ser un ens municipal autònom.

Segurament per alliberar totes les inquietuds científiques, no s'optà per cap de les tres possibilitats. Senzillament, se l'ignorà, condemnant-lo a passar a la història. Segurament, era la romàntica idea d'un Ateneu la que llavors planava.

Per altra banda, els Adjunts-Protectors (uns 800, 300 dels quals eren del Centre d'Estudis), que anaven contribuint econòmicament al sosteniment de la Biblioteca-Museu Balaguer, en el moment del canvi, ni foren consultats ni tan sols foren informats. A més foren, exclosos, al menys estatuàriament, del nou organigrama. Val a dir, que l'única possible però discutible menció que fan els estatuts dels Adjunts-Protectors és a l'article 22, referent a les fonts de recursos, on es llegeix textualment, en el punt b: "*Les aportacions dels socis protectors de la institució*". Tot i així, se'ls continuà i se'ls continua requerint la contribució a no se sap ben bé què, com "Adjunts-Protectors" de la "Fundació Biblioteca-Museu Balaguer".

D'aquesta manera l'Organisme Autònom Biblioteca-Museu Víctor Balaguer començà a fer via, posant de manifest que els problemes econòmics del passat, més que causa eren efecte, que la balança cultural es mantenia al mateix nivell, i que només s'havia guanyat en complexitat. Preocupava i ocupava molt l'organigrama i la infraestructura, es parlava molt del Pla de Museus, de molts milions..., sense considerar la raó de ser de cada cosa, i que aquesta raó de ser era la que tenia de condicionar l'organigrama i la infraestructura.

El darrer canvi en el govern municipal ha aconseguit fer sortir de l'Organisme el Teatre Municipal, la Biblioteca Víctor Balaguer i la Masia Cabanyes, però com a contrapartida ha incorporat el Museu del Ferrocarril, i ja posats a no acabar de desfer la troca, es corre el risc que l'Arxiu Municipal passi a engrossir l'ens. Sortosament s'ha oblidat totalment que cal un museu històric.

Es dirà que el fet de vertebrar els elements patrimonials en un sol ens depenent de l'Ajuntament no ha d'influir negativament en la rendabilitat, finalitat i direcció de cada element. Segurament és cert, però això no es qüestiona, el que sí es qüestiona és que tots els esforços hagin anat per aquesta banda descuidant totalment la més important. La situació actual és molt pitjor que anys enrera, i la gestió molt més complexa.

D'acord amb el que s'ha anotat, es veu que s'ha conferit, des de sempre, un excessiu protagonisme i preponderància a la institució balagueriana en el marc local, la qual cosa ha ofegat la cultura vilanovina i ha desvirtuat la pròpia Institució.

Per tant l'única sortida eficaç a la situació actualment plantejada sembla que ha d'arrencar de:

- Contemplar la Biblioteca-Museu Balaguer com el que essencialment és, una institució d'interès pel país, la qual cosa, a la vegada, permetrà independitzar i revaloritzar el patrimoni històric local. Aquest interès pel país ha de ser explotat a l'entorn de Víctor Balaguer, del seu llegat i de la seva època. Cal fomentar els estudis sobre aquests tres puntals, oferint la imatge d'Institut Víctor Balaguer, amb tot el que el terme, encunyat pel propi Víctor Balaguer, comporta. Tot això no és una simple qüestió de funcionaris, sinó d'una política portada a terme amb perspectiva i amb afany renovador. Només amb una política interna de la institució mínimament coherent, avui en dia, Vilanova i la Geltrú podria ser, a més de la discutida capital del xató, la indiscutible capital dels estudis sobre l'època de Víctor Balaguer i, en particular de la seva persona per tot el que va representar en diversitat de camps que van des de la literatura fins la més alta política. També podria ser recurs obligat d'estudiosos de camps molt especialitzats que requereixen bibliografia específica, en molts casos difícil de localitzar. Igualment, els amants de l'art i en particular de la pintura, especialment dels segles XIX i XX, haurien de tenir una cita obligada a Vilanova. També la institució balagueriana podria oferir l'atractiu de mostrar la casa i les coses quotidianes de Víctor Balaguer, d'invitar a entrar en una biblioteca i un museu del segle XIX, destacant que no és ni més ni menys que la biblioteca i el museu de Víctor Balaguer, tot apropant al visitant a aquesta figura, a la seva forma de ser i de concebre i al perquè de l'exotisme i diversitat del conjunt.

- Desmantellar, si convé, l'Organisme Autònom Biblioteca- Museu V. Balaguer per deixar que la institució balagueriana es regeixi com a tal, permeten que el patrimoni històric vilanoví pugui ser potenciat, tractat amb eficàcia, sense solapaments i amb independència d'altres institucions municipals i no municipals.

- Que, com a conseqüència, és necessari preveure en el futur la creació d'un museu històric municipal, que permeti descongestionar la institució balagueriana i que aplegui materials com les restes d'Adarró, la pinacoteca local, els materials etnològics, les donacions de particulars i sobretot, quan es doni el cas, incorporar o ajudar els museus privats abans de que es malmetin.

- Que altres organismes, Teatre Municipal, altres museus, Museu del Ferrocarril, etc. puguin tenir independència i autonomia pròpia, amb una direcció científica o artística apropiada, sempre, és clar, entenent que estant sota règim i propietat municipal.

- Que s'imposa la formació de grups d'estudi, de treball, d'investigació o d'activitat en cadascun dels elements patrimonials culturals municipals. L'interès i utilitat del patrimoni és el que justifica el servei.

- No oblidar que les decisions polítiques de caràcter cultural precisen d'assessorament respecte als requeriments de la població, les línies a seguir i la preservació i ampliació del patrimoni material, documental i intel·lectual.

Contràriament, tot acaba en organigrama, infraestructura i aparador. Si això és tot el que es preten, tot va bastant bé.

